

Тема. Зміни приголосних при творенні слів: іменників із суфіксами -ин(а) від прикметників на -ськ(ий), -цьк(ий); буквосполученням -чн- (-шн-)

Мета: повторити основні способи словотвору; вміти пояснювати чергування приголосних при творенні слів правилами; дотримуватися правил чергування приголосних при творенні слів; знаходити, пояснювати, виправляти орфографічні помилки на вивчені правила; оцінювати позитивно вчинки й поведінку людей, які захищають свою країну, морально й матеріально підтримують інших, допомагають у біді.

Перебіг уроку

I. Організаційний момент

II. Актуалізація опорних знань, умінь і навичок

Вправа 1.

1. Утворити словотвірні ланцюжки від слів

море, читати, багатий.

З одним із утворених слів скласти речення.

2. До поданих слів дібрати інтерфікс (сполучні голосні).

Чорн..зем,   дарм..їд,   вірш..писець,

світл..люб,   шовк..пряд,   вітр..гон,

прац..люб,   стал..вар,   сол..коп,   дров..руб,

кра..знавство,   житт..люб,   мед..вар,   змі..їд,

замл..рийка,   пуст..цвіт,   земл..черпалка,

секуд..мір,   тепл..воз,   ліс..смуга,   піш..хід,

гряз..вод..лікарня.

III. Оголошення теми, мети й епіграфа уроку. Мотивація навчальної діяльності

Слово вчителя

- Сьогодні ми продовжимо вивчати тему : Зміни приголосних при творенні слів: іменників із суфіксами -ин(а) від прикметників на -ськ(ий), -цьк(ий); буквосполученням -чн- (-шн-). Ми вже повторили словотвірні ланцюжки, а далі будемо вчитися пояснювати чергування приголосних при творенні іменників, виправлятимемо орфографічні помилки, вивчаючи нові правила, проте спочатку пропоную подумати над такими питаннями:
  - Як називалася українська козацька держава на території України? (Гетьманщина)
  - Що таке країна стосовно до людей, які народилися в ній і є її громадянами, вітчизна? Утворіть це слово за допомогою суфіксів -ин, -щ. (батьківщина).
  - Синонім до слова «нещасний»? (сердешний)

IV. Сприймання й засвоєння нового матеріалу

1. Робота з підручником , конспектування у зошиті колективно.

Суфікс -ин(а)	При творенні від прикметників на -ськ(ий), -цьк(ий) іменників за допомогою суфікса -ин(а) відбуваються такі зміни: <ul style="list-style-type: none"> • суфікс -ськ(ий) змінюється на щ. НАПРИКЛАД: львівський → Львівщина; • суфікс -цьк(ий) змінюється на чч. НАПРИКЛАД: донецький → Донецщина, вінницький → Вінниччина. ВИНЯТОК: Галичина.	<table border="1"><tr><td>-ськ-</td><td>→</td><td>щ</td></tr><tr><td>-цьк-</td><td>→</td><td>чч</td></tr></table>	-ськ-	→	щ	-цьк-	→	чч
-ськ-	→	щ						
-цьк-	→	чч						
чн(шн)	При творенні прикметників із суфіксом -н- кінцеві приголосні [к], [ц], [ц'] іменників змінюються на [ч]. НАПРИКЛАД: комік – комічний, залізниця – залізничний. ВИНЯТОК: рушник, рушниця, сердешний (у значенні нещасний), торішний, мірошник.							

ОРФОГРАМА
Літери щ, чч в іменниках із суфіксом -ин(а) Буквосполуча чн(шн) у прикметниках із суфіксом -н-

ЗАПАМ'ЯТАЙ!

При творенні іменників із суфіксом –ин(а) від прикметників на –ський, -цький відбуваються зміни приголосних:

- ськ(ий) + -ин (а) → –щ–: львівський – Львівщина
- цьк(ий) + -ин (а) → –чч–: хмельницький – Хмельниччина

Вправа 1. Від поданих прикметників утвори іменники із суфіксом –ин(а):

німецький - _____, угорський - _____,

словацький - _____, турецький - _____,
житомирський - _____, панський - _____,
рівненський - _____, кріпацький - _____,
миргородський - _____, козацький - _____,
галицький - _____, дрогобицький - _____.

При творенні прикметників із суфіксом -н- кінцеві приголосні [к], [ц], [ц'] іменників змінюються [ч]: *комік* – **комічний**, *вулиця* – **вуличний**.

ВИНЯТОК: *рушник, рушниця, торішній, мірошник, сердешний (нещасний)*

Вправа 2. Від поданих іменників утвори прикметники із суфіксом -н-:

звук _____ аптека _____
подяка _____ місяць _____
залізниця _____ пшениця _____
рука _____ столиця _____

IV. Закріплення знань, формування умінь і навичок

Вправа 3. Прочитай речення, встав пропущені літери. Поясни правопис слів на вивчені орфограми.

- 1) *Люблю тебе, слов'ян_____ино зелена,
тумани вільх, ялинок веретена (Д.
Павличко).* 2) *Хмельни_____иною скрізь по
Вкраїні запахло (П. Куліш).* 3) *Козацьке
військо вже посувало просто в Туре_____ину,*

вели його полковники хоробрії (Марко Вовчок). 4) Кожне поселення козацьке в Побужжі на Інгуле____ині ставало серйозною перепорою на шляху татарської кінноти (А. Дрофаль). 5) За ставом біліла під солом'яною покрівлею міро____никова хата з городом, з якого визирало багато золотих соняшників (П. Куліш). 6) І тихо плакала у золотих житах соня____на пісня (Г. Косинка)

Вправа 4. Спиши речення, вставляючи пропущену букву **щ** або **ч**. Обґрунтуй написання слів з великої букви.

1) Мов той орел, літав Богун по Київщині й Брацлав____ині (А. Кашченко). 2) Україна за гетьманства Богдана Хмельницького

налагоджувала стосунки зі Швецією, Туре____иною,
Молдовою, Угорщиною (З посібника). 3) Цвіте
Гуцуль____ина квітками (Олександр Олесь). 4)
Звенигород____ина — співучий куточок України (С.
Васильченко).

V. Підсумок уроку

1. «Незакінчене речення»:

Сьогодні на уроці я дізнав(ла)ся ... Я навчив(ла)ся ...

VI. Домашнє завдання

Вивчити правила с.75

Виконати вправу 153 с.76 (від поданих власних назв утвори прикметники (який? яка? яке?) з суфіксом –ськ-, -цьк-, -зьк-.

Фото усієї виконаної роботи надсилай у Human на перевірку

Або на пошту cucerochka@bigmir.net

Бажаю успіхів!